

Encyklopedie Lidová architektura: žudr, žudro, žundr...

Author: Martin Čerňanský | Published: 29.04.2008

Encyklopedický slovník, o celkovém počtu zhruba 1 900 abecedně řazených hesel, představuje stěžejní část publikace. Hesla jsou reprezentována nejenom spisovnými odbornými výrazy (základní hesla) vztahujícími se k historii vesnických sídel, bydlení a lidové architektuře, ale i nářečními nebo dialektologickými tvary (odkazová hesla) včetně uvedení předních autorů dlouhodobě se zabývajících problematikou historického prostředí našeho venkova a vesnických sídel. Autoři publikace v rámci jednotlivých hesel prokázali mimořádný přehled a odbornou znalost problematiky, podpořenou vlastními terénními průzkumy i studiem početné literatury. Řada hesel je doplněna názornými ilustračními kresbami nebo půdorysnými plány, které samy o sobě představují výrazný oborový počín a zachycují v mnoha případech dnes již bohužel neexistující stavby nebo jejich ucelené soubory.

Čtenáři se tak mohou přehlednou a srozumitelnou formou seznámit se všemi typy stavebních konstrukcí lidových staveb, odrážejících vlastnosti použitého stavebního materiálu, řemeslné dovednosti i technické možnosti doby. Vedle obecně známých konstrukcí zastoupených početně a místně nejrozšířenějšími roubenými a zděnými stavbami je neméně pozornosti věnováno i stavbám hrázděné nebo hliněné konstrukce. Podrobněji jsou rovněž zmíněny i jednotlivé časově a regionálně podmíněné varianty těchto konstrukcí, stejně jako uvedeny konstrukce velmi ojedinělé až kuriózní (např. krčkové stavby se stěnami provedenými z krátkých dřevěných polen). U všech stavebních konstrukcí, prvků i ostatních hesel publikace je vždy uvedena řada chronologických údajů, dovolujících snadnou orientaci v základní posloupnosti historického vývoje lidového stavitelství a související tvorby lidového charakteru.

Do samostatných hesel je rovněž zařazen stavební materiál přírodního původu, používaný v rukodělné stavební výrobě v průběhu několika minulých staletí. Vedle místního rozšíření a základních vlastností jsou uvedeny rovněž možnosti jeho řemeslného opracování včetně nejčastěji používaného nářadí a náčiní. V návaznosti na opracování jsou uvedeny i jednotlivá řemesla, díky nimž představuje tradiční stavitelství významný doklad tvůrčích schopností člověka a práce našich předků. Za všechny jmenujme alespoň zedníky, kameníky a tesaře. V publikaci je přitom k nalezení samozřejmě i celá řada dalších stavebních profesí, z nichž mnohé již téměř upadly v zapomnění (doškáři, hlináči atd.).

Se svislými i vodorovnými konstrukcemi (stěny, stropy, klenby atd.), zastřešením staveb (krovy, krytiny atd.) nebo konstrukčními, výplňovými a zdobnými články či detaily (tesařské spoje, okna a dveře, štuková výzdoba atd.) souvisí rovněž stavební názvosloví, seznamující čtenáře s jednotlivými stavebními prvky nosné i nenosné funkce. Mnohé z uvedených názvů lze považovat za obecně známé (např. trámový strop), neboť se vztahují k historickému vývoji celého stavitelství včetně slohové architektury. Jiné však představují názvy pocházející především z okruhu lidové architektury nebo staveb v městském prostředí již vůbec nebo zřídka dochovaných. Lze proto předpokládat, že tato pojmenování mohou být obecně neznámé (např. kabřinec), nepříliš často používané nebo téměř zapomenuté místní nářeční pojmenování ani nepočítaje. Názvosloví dovoluje čtenářům seznámit se podrobně se stavbami, které v průběhu minulých staletí utvářely tradiční podobu našeho venkova počínaje obdobím středověku a 1. třetinou 20. století bohužel konče. Navzdory nenahraditelným ztrátám minulých dob však tradiční zástavba vesnice nadále představuje početně převažující podíl stavebního fondu a je zásadně určující pro neopakovatelný stavební obraz většiny sídelných útvarů.

Vedle exteriéru umožňuje názvosloví pomyslně procházet rovněž interiéry staveb včetně starší a již téměř nedochované vrstvy zástavby. Encyklopedická hesla rovněž umožňují získat základní orientaci v domových typech vyskytujících se na území České republiky a Slovenska, stejně jako o jejich regionálních dobových formách.

Díky fotografické příloze, představující další oddíl knihy, lze nahlédnout do zanikajícího světa historických vesnic ještě nenarušených nevhodnými urbanistickými zásahy a blíže do světa roubených nebo zděných staveb. Mnohé ze zobrazených staveb roubené konstrukce jsou totiž ještě kryty původními doškovými nebo šindelovými střechami, zatímco některé zděné stavby se zase vyznačují původní plastickou výzdobou často a ukvapeně odstraňovanou při pozdějších stavebních úpravách. Mimořádně hodnotné snímky jsou tematicky seříděné podle zobrazeného obsahu na Venkovská sídla, Regionální typy Čech, Moravy a Slezska, Interiéry obydlí, Hospodářské stavby, Společenské, veřejné a obecní budovy, Technické památky a Venkovské kostely, kaple a drobné sakrální objekty. Za černobílými fotografiemi následují mapy vesnických památkových rezervací a zón, následované přílohou zobrazující stavby lidové architektury již na barevných fotografiích. V samém závěru knihy samozřejmě nechybí ani místní a jmenný rejstřík, nesmírně důležitý pro možnost snadného dohledání obsáhlých znalostí obsažených v publikaci.

Knihou nanejvýše povolaných a erudovaných autorů představuje jeden z důležitých a systematicky budovaných pilířů oboru, o kterém s velkým zájmem a porozuměním podstatě věci pojednává. Oprávněně

Lze tedy předpokládat, že bude nepochybně dlouhodobě náležet k přední odborné literatuře věnované problematice našich venkovských sídel a lidové architektury zvláště. Nespornou výhodou je rovněž její encyklopedický charakter, umožňující snadné přidávání nových hesel nebo rozšiřování hesel stávajících včetně jejich případné korekce na základě nových poznatků, které bohužel přicházejí podstatně pomaleji než zánik mnoha historicky, architektonicky i stavebně hodnotných staveb. Kniha bezesporu představuje velmi dobrou investici neztrácející časem na kvalitě a lze ji doporučit nejen pracovníkům nebo studentům v oboru architektury, památkové péče a etnografie. Důležité informace a zejména trvale platné poznatky v ní mohou ovšem nalézt všichni zájemci o historické i současné prostředí našeho venkova, jehož budoucnost záleží pouze na nás.

29.04.2008 09:17, Martin Čerňanský

Stavební
forum